

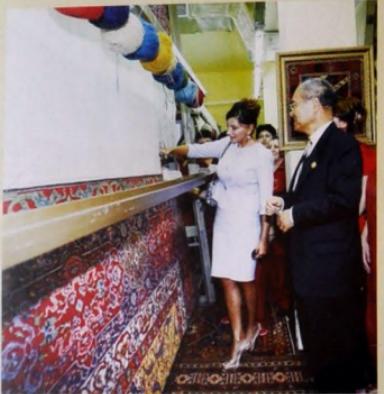

Azərbaycan xalça sənətinin himayədarı

Vidadi MURADOV,
"Azər-İlm"nin rəhbəri,
Əməkdar İncəsənət xadimi,
professor

O insan xoşbəxtdir ki, öz gözəlliyi, zəkasi, istedadi, əxlaqi, səmimiliyi, təssübkeşliyi, vətənpərvərliyi ilə xalqına başçılığı götürir. Onun bu sadalanan cəhatləri artıq bir alanın, bir xalqın, bir ölkənin deyil, bütünlükde başarıyyatın mənəvi sərvatına çevrilə bilir. Ondan ibrat götürürülər, onu ilahilaşdırırlar. Və bu ilahı obraz dunyanın hansı yerində olursa-olsun, daim öz ünvannını, öz vatanını qırururla təmsil edir.

Azərbaycanın birinci xanımı, Heydər Əliyev Fonduunun rəhbəri, Milli Məclisin deputatı, UNESCO və İCESCO-nun xoşməramızi safiri Mehriban xanım Əliyeva bu gün mənəvi döyər gəvrilmiş tarixi simalardandır. Başarı olduğu qədər da mili, yeni-yeni zirvələr fəth etdička xalqın daha da səx bağlanması, onun sevinçini, kodorinə bölüşün, irəqindən, milliyyatından dinindən asılı olmayaraq dünyanın istənilən yerində istənilən vaxt ehtiyacı olan insanların yanında var olan xanımdır Mehriban Əliyeva!

Onun insanlara sevgisi, qayğısı, diqqəti sərhəd tanır. Olduğu bütün məkanlara özü ilə barabar nə, işq daşıya bılır. Məkanlar isə o qədər müxtəlif, rəngarəngdir ki...

Bu gün Şərqi Qərbi bittin dünya onun haqqında "Mehriban Əliyeva dünyaya gözlaşdırmaçılış" fikrində yekdildir. Bu fikirda böyük həqiqət var. Mehriban xanım dünən yəni Azərbaycan madəniyyəti, incəsənotlu gözəlləşdirməyə çalışır. "Əsl gözəllik Azərbaycandadır!" deyərək başarıyyatının, on böyük elm, madəniyyət, incəsənat mərkəzlerinin dəqiqətin bilavasitə məməlikatimizə calib edir. Son illərdə respublikamızda keçirilən beynəlxalq səviyyəli konfranslar, simpoziumlar, forumlar, yubileyər, festivallər, sərgilər və s. bu diqqətin on bariz təzahürələridir. Çəkilan zəfərat hədər deyil. Azərbaycanın ideoloji mübarizədə na dərəcədə irəllilədiyi qədər onundadır. Şəxson Mehriban xanımın və onun rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fonduunun maddi-mənəvi bilavasita Azərbaycanın haqq işi uğrunda mübarizəsinə həsr olunmuşdur.

O keçirdiyi müxtəlif səviyyəli görüşlərdə Dağılıq Qarabağ münəqşisini, Ermənistan silahlı qüvvələrinin işgal etdiyi Azərbaycan arazalarında maddi-mənəniyyət abidələrinin vəhşicəsinə məhv edilməsinə diqqət mərkəzindən saxlayır, xoşməramızi safi kimi başarıyyatı dialoqda və qarşılıqlı anlaşmaya çağırır. Diniñərəsi və sivilizasiyalaralarası dialoq təhfətləri, məlli mənəvi dayırılara ehtiram ilə ham də yeni minillikdə qədim dayırılın hamisi kimi çıxış edir. Sivilizasiyalaralarası dialoqda gənclərin, elin və mədəniyyət xadimlərinin roluna hər zaman önmə verən Mehriban xanım azərbaycanlı ideyəsi ətrafinda mülklərlə, milyonlara insanı bir araya getirə bilir.

O, dünənən hər yerində Azərbaycan axtarınsındadır. Mehriban xanım üçün Azərbaycan yalnız müasir Azərbaycan Respublikasının inzibati sorħadları ilə mö-

dudlaşdır. Əsrlər boyu yadəlliərin diqqət mərkəzində olan vətənimizin tarixi, madəni abidələrinin unikal nümunələrinin izlərini dünən yəni nüfuzlu muzey və kolleksiyalarında axtaran, tapan və onların Azərbaycana qaytarılması nail olan Mehriban xanımın xalqımızın qarşısında xidmətləri avazuşdır. Dünənən bir sira ölkələrdə reallaşdırılan layihələr-tarixi, madəni, etnoqrafik abidələrin bərpası, məktəblərin, usaq bağçalarının, xostəxanaların tikintisi, münəqşiq ocaqlarında etibiyatı olan insanlara göstərdiyi maddi-mənəvi yardımın dünya ictimaliyətinə Mehrivan xanımın simasında Azərbaycan qadınına olan hörmətinə və rəqəbatını bira-min qat artur.

Mehriban xanım haqqı olaraq Azərbaycan mədəniyyətinin, incəsənotunun "himayədarı" adlandırılmalıdır. O, xalq yaradıcılığının inkişafına və təbliğinə xidmət edən layihələr uğurla həyata keçirir; Azərbaycan müğamlarının bütün dünyada tanınması, yeni istedadlarının üzə çıxarılması, ustad sonatkarların layinginçə tabliğində dəstək verir. Müğəm ifaçıları arasında ham yerli, ham də beynəlxalq müsəbiqələrin töskili məlli irlərə daşınıcıları olan gənc nəslin yüksək pəşəkarlığının nümayişinə, bu sonat tabliğində xidmət edir. Müğamlarımızın toplandığı "Qarabağ xanəndələri" adlı albomun məzə UNESCO-nun xətti ilə işq üzü görməsi Qarabağ torpağının və müğəm sənətinin Azərbaycan xalqına məxsus olmasının faktının dünya ictimaliyəti tərafındakı bir dəha təsdiqlənməsi deməkdir. Bakıda Müğəm Mərkəzinin yaradılması məlli mədəniyyət incələrimizə verilən yüksək dayarın ifadəsidir. Mehriban xanumun müğamlarımızın yalnız bir incəsənat nümunəsi kimi deyil, ham də bir elin sahibi kimi öyrənilməsi istiqamətində həyata keçirdiyi layihələr onun məlli mənəvi dayırımlarımızı bağlılıqdan xəbər verir. Bu, torpaqlarımızın, abidələrimizin, xalçalarımızın, məsələməməz və digər məlli mədəniyyət nümunələrimizin başqların tərafından manisənləşdirilməsi cəhdərlərin qarşı atılmış an vəcib siyasi addım kimi dayarlıolandırılmışdır. Mehriban xanımın rəhbərlik etdiyi "Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları" Fonduun

səməralı faaliyyəti nəticəsində Azərbaycanın Şirvanshah sarayı, Atəşgah və Qobustan qoruğu kimi tarixi abidələri UNESCO-nun "Dünya mədəni İrsi" siyahısına daxil edilmişdir.

Unudulmuş, itibar-batmadı olan ayn-ayn xalq sanət sahələrinin yenidən dirçəldiləmə, gənc nəslə öyrəndilməsi, məlli mədəniyyətəmiz kləsisi və müasir anaların zəminində inkişafı, onun nüfuzluşlarının dünya ictimaliyəti təcdiriləməsi, təbliği sahəsində qazanılan uğurlara Mehriban xanım imza atmışdır. Yalnız paytaxt

Bakıda deyil, onun hüdudlarından konarda da – avaylıltorda, uçsar dağ rayonlarında, kəndlərdə, qasabalarда siaciyət xalq sonatı sahələrinin yenidən bərpəst ilə dünya ictimaiyyətinin diqqəti bərəlgələr, orada yaşayışın insanlarının hayatına və mösləhətə, təsirrütə sahələrinə, adət və ananalarına, qayğılarına cəlb edilmişdir.

Ən müasir texnologiyaların tətbiq olunduğu müstəqil respublikamızda inqasətənə dərhal sahələri kimi xalçaçılıq da dövlət qayğı sayısında yayıcı və inkişaf edir. Bu gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev canabalarının həm paytaxtda, həm də bölgələrdə ayrı-ayrı sahələrinin inkişafına yönəldiydi diqqət öz ləylək bəhərlərini verməkdədir. Hələ 2004-cü il dekabrın 7-də "Azərbaycan xalça sanatının qorunması və inkişaf etdirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının qanunu təsdiq olunmuş, 2005-ci il fevralın 7-də həmin qanunun tətbiqi barəda forman imzalanmışdır. Azərbaycan xalçalarının tətbiqi və nümayis etdirilməsi məqsədi Prezident İlham Əliyevin müvafiq şərəfçiliyinə, Bakıda - Danızkənər Milli Parkın ərazisində nadir memarlıq əslüşlən-

malik Azərbaycan Xalçası və Xalq Tətbiqi Sənəti Dövlət Muzeyi inşa olummusdur. Azərbaycan madaniyyətinin, o cümlədən xalçaçılığın inkişafı və onun naliyyətlərinin dünya mütəqəssimləndə yüksək məbləğ təklifi alsa belə "yada satraman!" deyərək fikrindən donmamyan. Sona xanum abadılışlarak ölümsüzlük qazanmış mübariz Azərbaycan qadının tipik obrazıdır. Sona xanum obrazı milli kolorit, sadalıyi, mübariziyyəti, övlada sevgisi ilə yadda qalır. Onu oxucuya sevdirdən ona gizəl xalçalarına bağlılığıdır. Əslinde isə burada xalça onun alısiması, mənsub olduğu xalqın, torpağın rəmziidir. Ustad sanatçı Azərbaycan qadının obrazının digər heç bir sonat sahəsi ilə deyil, mənəxalçaçıqlığa doğulmuşdur, onun qəhrəmanlığını, cosarətini bı yolla on piana çökəmaya və yaddaşlarda gözalmına nail olmuşdur. Mir Cəlal ocağından porvazlanan Mehriban xanumun xalçaya, xalçaçılığı bağlılığı də babasının əsərlərindən başlayır. O, xalçanın yalnız gözallılımeye deyil, ham da onun tarixi məsuliyətinə, simvolikasına, daşıdığı yüka yaxşı boladır. Bu təkarsız gözallılıyın - Azərbaycan xalçasının yaradıcısı olğanın birinci xanımının sevgisini daim hiss edir. O, bu sonatın çatılılığını, əsərət, dözmən, sabr-tələb etdiyi yaxşı bilir. Əsər ki, toxucularla hər bir görüşündə onların işi, qayğıları, uğurları, galocak perspektivləri ilə şəxson maraqlanır. Dəfələrlə "Azər-İllə" da olmuş Mehriban xanumin xalçalarla hər görüşü olmatalıdır bir hadisəye çevrilir. Onun sadalığı, təvəzükkarlığı, xalçaçı qadınlarla xoş ünsiyyəti unutulmazdır. Birinci xanum hər bir xalçanın çeşidi, toxuması, rongleri ilə yanaşı, onun hansı bölgəyə aid olması ilə də maraqlanır. Azərbaycana səfər etmən neço-neço mətbəər qonaq mənəx Mehriban xanimin şəxsi davəti və təşəbbüsü ilə "Azər-İllə"nin qonağı olmuşdur. O, qonaqları burada Azərbaycan xalçaları, onların necə toxuması ilə tanış edir. Bu görüşlər qonaqlara hom da Azərbaycan qadının omayı, istədiyi ilə tanışlıq imkanı yaradır. Bəzən hər axarsında toxucularla qoşularaq xalçaya bir neçə ilə vurmayıq istəyən qonaqlarımız qadınlarını bu çatışlığın əsərdən sonra qonaqlıqlarımızda tövəccübənlərlər. Xarici qonaqlarla ünsiyyətdə bir qədar çökəkin və təvəzükkarlıq göstərən xalçalarımızı izah etmək, qonaqlarımızın qadınlarını bu çatışlığın özənəllərinin üroklarını və disincələrinin necə fəth etdiyinin dono-döna sahidi olmuşdur. Xalçalarımız hətta on soyqu üzülli insanları belə öz gözəlliyi və milli kolorit ilə duyğulandırırdı, onları uzaq Avropanad, Amerikadan, Asiyadan Azərbaycana bağlaya bilir, Azərbaycan haqqın-

O hananı, xalçanı işgal altında olan torpaqlarımızın bir yadigarı, tarannuqçusu kimi töqdim etməyi bacarırlı, dünyaya xalçanı, ilk növbədə, milli mentalitet, ruh və əzəqə daşıyıcı kimi nümayiş etdirir. Qızıl barmaqları ilə madaniyyət tariximizi xalçalarla ilmə-ilmə köçürən xalçaların amayıcı bundan yüksək qiymət ola bilərmə. Mehriban xanumun xarici olğalarda təşkil etdiyi bir şəhər yoxdu ki, Azərbaycan xalçası orada təmsil və töblik olunmasın. O, bu xalçaları Azərbaycan torpağının bir parçası kimi şərafla taqdim edir. Beynəlxalq aləmdə Azərbaycan nəmətin mübarizədə xalçalarımız ideoloji silahı çevrilir. Fəaliyyətinə Azərbaycan dövlətinin rütdürüydü madani siyasetə asasında quran "Azər-İllə". Heydər Əliyev Fondu tərəfindən xaricə keçirilən tədbirlərdə, sərgilərdə müntəzəm şəkildə iştirak edir. "Azər-İllə" da topalanın Bakı, İrəvan, Naxçıvan, Qaraçag, Şirvan, Quba, Gəncə, Qazax-Borçalı, Təbriz kimi xalça qruplarının təmsil edən qədim Azərbaycan xalçaları xalçalı momətlərinin dünən nüfuzlu elm və madaniyyət markazlarında uğurlu nümayiş etdirilmişdir. Xalçalı hər bir görüş Mehriban xanum tün mühüm əhamiyyət kəsb edir. O, xüsusi Azərbaycan hüdudlarında kəndlərdən bəzilər, qızıl xalçalarla qızılırlar. Xalçaların təmsil edən qədim Azərbaycan xalçaları özü ilmə ilə vurmayıq istəyən bütün sənədlərinə səfərkar edir. Mehriban xanumin gərgin yorulmaz fəaliyyəti nəticəsində milli madaniyyətinə an laylıq təmsilçiləri kimi dünən və cənəsələrindən sərgilanılan Azərbaycan xalçaları 16 noyabr 2010-cu ilə UNESCO-nın Başarıyyatın Qeyri-maddi Mədəni irtəzə Reprəzentativ Siyahısına daxil edilmişdir. Onun xalçaların nəvarəsi və sevgi ilə töqdim etməsi, dünən ictimaiyyatın onlar haqqında dolğun və hərtəfəli informasiya məmənliyi bizi yalnız qızılırlardır. "Azər-İllə" indiyadak Heydər Əliyev Fondu ilə birlikdə London, Paris, Moskva, Berlin, Roma, Vatikan, San-Trope, Kann, Davos və s. kimi şəhərlərdə keçirilən tədbirlərdə Azərbaycan xalça sanatının təmsil və taromənni etmək şərafına nail olmuşdur. Bu tədbirlərin hər biri bizim üçün unudulmazdır. Azərbaycan madaniyyətinin on bariz özənməssəs nümunələri olan xalçalarımızın özənəllərin üroklarını və disincələrin necə fəth etdiyinin dono-döna sahidi olmuşdur. Xalçalarımız hətta on soyqu üzülli insanları belə öz gözəlliyi və milli kolorit ilə duyğulandırırdı, onları uzaq Avropanad, Amerikadan, Asiyadan Azərbaycana bağlaya bilir, Azərbaycan haqqın-

da düşündürmeyi bacarı; zorif üslubu, naxışları, röngürləri ilə Azərbaycan haçıqlarını dünyaya iticimiyətinə qatdırı.

Bunundan bəzən təntənlən uzaqlarda gördüyüümüz işlər zəruriyyətinin bir dəfə fərqliyə varlığı, öz müasiliyətinizi daha dərindən dark etmişik. İstər respublikamızda, istərsa da xərcli ölkələrdə soñorlar zamanı Mehrivan xanumun dəstəyini, himayəsini daim öz üzərində hiss edən "Azər-İlmo" fəaliyyətini müasir beynəlxalq elmi və mədəni standartlara uyğun olaraq genişləndirməkdədir. "Xalçan yaratmaq azdır! Onu yaşıtmak və aşırılaşmaq lazmıdır!" prinsipini əsas tutaraq milli xalçaçıq sonotının tədqiqi və təlbiih sahəsində araşdırmağa start verən "Azər-İlmo" son illərdə dün-yə iticimiyətini Azərbaycan xalçaçıq tarixinin

ayrı-ayrı mərhələlərini, qruplarını əks etdirən, bir-birindən maraqlı kitabları, broşurları, telefilmərlərə tanış etmişdir. Azərbaycan, türk, rus, ingiliscə, fransız, alman, ivrit, orəb dillərində işq üzü görmüş nəşrlərim Heydər Əliyev Fondunun taşkil etdiyi beynəlxalq görüşlərdə, tədbirlərdə, sərgilərdə xərçi qonaqlara təqdim olunur, məşhur kitabxanalıların kataloqlarına daxil edilir. Azərbaycan, rus, ingiliscə dillərində işq üzü görən "Azərbaycan xalçaları" jurnalı da milli xalçaçılığımızın təbliqatçısıdır. Dövlət qayğısı jurnalın inkişafını, onun mövzusunu dairasının daha gencləşməsinə stimullaşdırılmışdır. Azərbaycan xalçalarının tarixi keçmiş, texnologiya və üslub təkmiləni "Azərbaycan xalçaları" jurnalının apardığı tədqiqatları, ekspedisiyaların əsas obyektiini toşkil edir.

Ekspedisiya qruplarımız respublikamızda və Azərbaycan türklərinin yaşadığı tarixi torpaqlarda İravan, Qarabağ, Bakı, Naxçıvan, Göncə, Qazax-Borçalı, Sırvan, Quba, Təbriz kimi xalçaçıq məktəblərinə dair dəyərli məlumatlar əldə etmiş, hər məktəbin özünməxsus bədii xüsusiyyətlərini, tomsicilərini, rəng, üslub, kompozisiya forqlarını, təsir dairəsini və s. müəyyənləşdirmişdir. Tədqiqatlarımız zamanı respublikamızın müxtəlif yerlərində dövlət dəstəyi ilə yenidən barpa olunan xalçalı sexlər, bura fəaliyyət göstərən xalçalarla tanış olurq. İstər xalçalar, istərsə də digər sonat sahalarının nüüməyəndəri yaradılıcılıq sağlam rəqabət, təbliqat imkanlarına görə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev canabularına, eləcə də yürüdüyü daxili və xərçi siyasetdə daim ona dəstək olan

Mehriban xanum Əliyevaya minnətdər olduqları bildiridirlər.

Mehriban xanum öz hayatı, fəaliyyəti ilə Azərbaycan qadının un qızılı çohatılarını özündə cəmləşdirmişdir. O, ölkənin birinci xanımı kimi şəhər bir missiyani yerinə yetirmək yanaşı, həm də hər bir azərbaycanlının doğması, azzı, ümid yeridir. Xalq onu sevirlər, əzmkar olduğu qədər da zorif və kövrək olan qızı ilə fərmdir! Xalçacıclarımız qazandıqları bütün nailiyətlərə, toxunan hər xalçalı ilə Mehrivan xanımının adını, obrazuñ və gəzel və bonzarsı naxşı kimi Azərbaycan xalçaçıq tarixində abadlaşdırırı! Bu, onun məsilsiz əməyi və soradızsız sevgisini, qayğısı qarşısında bizim yerinə yetircəyimiz vətəndaşlıq borcudur!

"Xalç" qəzetli, 20 avqust 2014-cü il

